

<https://doi.org/10.62837/2025.9.330>

ŞƏMSİNUR VEYSƏL ASLANOVA
Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
aslanovashamsinur71@gmail.com
Orcid: 0000-0003-2394-0137
Azərbaycan Dillər Universiteti
(Bakı, Azərbaycan)

MÜASİR DİLÇİLİKDƏ DISKURS MARKERLƏRİNİN FUNKSİYALARI

Açar sözlər: diskurs işarələri, funksional təhlil, semiotik proses, kommunikativ xarakter, diskursda məqsədyönlü funksiya.

Ключевые слова: маркеры дискурса, функциональный анализ, семиотический процес, коммуникативный характер, целевая функция в дискурсе.

Schlüsselwörter: diskursmarker, funktionsanalyse, semiotischer proses, kommunikativer charakter, zweckfunktion im diskurs.

Diskurs işarələrinin funksional təhlili, bəlkə də bu elementlərin öyrənilməsi üçün yeganə müvafiq üsuldur. Bunun səbəbi odur ki, onların bəziləri hətta semantik mənadan tamamilə məhrumdurlar. Lakin bu semantik boşluğa baxmayaraq, onların güclü pragmatik və funksional diskursiv rolları vardır və bu məqalə ümid edilir ki, bunu nümayiş etdirəcək. Bu məqalədə diskurs işarələrinin funksiyaları müəyyənləşdiriləcək və diskurs işarələrinin funksional təhlili ilə bağlı nəzəri anlayışlar nəzərdən keçiriləcək. Dilin əsasən funksional fenomen olması nəticəsinə gələn əsas fərziyyələr sistemik dilçilik nümayəndələri tərəfindən irəli sürülmüşdür. Onlar dilin funksional xarakterini dəstəkləmək məqsədilə dörd əsas nəzəri iddia təklif etmişlər:

1. Dilin istifadəsi funksionaldır
2. Onun funksiyası mənalar yaratmaqdır
3. Bu mənalar onların mübadilə olduğu sosial və mədəni kontekstdən təsirlənir
4. Dilin istifadəsi prosesi semiotik prosesdir, yəni seçim vasitəsilə mənanın yaradılması prosesidir.

Dilin semiotik proses kimi təsviri doğrudur, çünki mənanın yaradılması həmişə semantik yolla müəyyən olunmur. Xüsusilə qarşılıqlı danışıqda ümumiyyətlə və diskurs işarələri halında, biz semantik mənadan çox pragmatik mənə ilə məşğuluq. Diskurs işarələri ilə əlaqədar pragmatik mənə Deborah Schiffrin tərəfindən müəyyən bir işarənin kommunikativ mənə ifadə etmək üçün təkrarlanan istifadəsi kimi izah edilir. Schiffrin əlavə edir ki, bu kommunikativ mənə həmin işarələrin istifadə olduğu mətn və ya kontekstdə inkişaf etdirdiyi əlaqəvi funksiyalardan asılıdır. [

20.83] . Simon Dik -in qeyd etdiyi kimi, funksional baxış dilin fərdlər tərəfindən müəyyən məqsədlərə çatmaq üçün istifadə edilən bir alət olduğunu güman edir. Bu məqsədlər isə sosial qarşılıqlı münasibətlərin mürəkkəb modelinə əsaslanır. Funksional baxışa görə, danışanlar dil ifadələrindən elə istifadə edirlər ki, bu mesajlar dinləyiciləri zehni və ya emosional cəhətdən dəyişdirə, onların biliklərini, inanclarını və hisslərini dəyişə bilsin [14.21] . Redeker təbii nitqin kommunikativ funksiyasından əlavə olaraq ekspressiv (ifadəvi) funksiyanın mövcudluğunu müdafiə edir. Bu sonuncu funksiya emosiyaların ifadəsini nəzərdə tutur və daima kommunikativ funksiya ilə qarışır. Lakin elmi diskursda kommunikativ xarakter üstünlük təşkil edir. Mathesius bu funksiyaları “dil üçün xarici” adlandırır ki, bu da onların əsasən dilin cəmiyyətdə necə fəaliyyət göstərməsi, onun pragmatik təsirləri ilə əlaqəli olduğunu, lakin dilin daxili qrammatik təsviri ilə əlaqəli olmadığını göstərir [18.101]. Formalistlərdən fərqli olaraq, funksionalistlər cümlələrin məntiqi strukturuna görə həqiqət şərtlərinə diqqət yetirmir, əksinə ifadənin yaradıldığı mənanı nəzərə alırlar. Nitqin funksional, sosial şüurlu və məqsəd yönümlü təbiətinə bu geniş baxış diskurs işarələrinin öyrənilməsi üçün çox vacibdir. Diskurs işarələrinin funksional təbiəti bu elementlərin əksər hallarda semantik mənadan məhrum olması ilə təsdiqlənir; onların sosial asılı təbiəti isə danışmaq iştirakçılarının sosial statusuna və kontekstə görə işarə istifadəsinin dəyişməsi ilə aydın olur. Məqsədyönlü funksiyası isə onların çoxfunksiyalı olması ilə izah edilir. Bu, bir diskurs işarəsinin mümkün qədər çox diskursiv məqsədi yerinə yetirə bilmək üçün pragmatik mənə dəyişməsinə məruz qalmasının göstəricisidir. Taboadanın funksional baxışla əlaqələndirdiyi ifadəvi funksiya diskurs işarələrinin istifadəsi ilə ayrılmaz şəkildə bağlıdır. Danışanlar bəzən diskurs işarələrindən emosiyalarını ifadə etmək (oh, gosh), tərəddüd göstərmək (well, uhm, so), təəccüb, qarşılaşdırma (and, but, instead), razılıq axtarma (you know, like, I mean) və s. Məqsədlərlə istifadə edirlər. Deyə bilərik ki, bu funksiya bəzi diskurs işarələrinin istifadəsinə hakim olur və başqalarının istifadəsinə də təsir göstərir [21.23] . Son zamanlarda, real həyat kontekstlərində danışmaq dili üzərində aparılan tədqiqatlar kəskin şəkildə artmışdır. Nəticədə, əvvəllər "boş", "artıq" və "ixtisar olunmuş" hesab edilən sort of, y'know və well kimi bəzi xüsusiyyətlər indi şəxslərarası ünsiyyətin həlledici aspektləri kimi qəbul edilir. "Diskurs Markerləri" və ya "pragmatik ifadələr" adlandırılan bu ifadələr "müzakirə əlaqələrini sərhədləndirməkdəki rollarına, eləcə də sosial münasibətləri indeksləşdirmə potensiallarına görə tədqiqatlar aparən alimlərin böyük marağına səbəb olmuşdur" [11.61]

Son üç onillikdə diskurs markerlərinə dair irəli sürülmüş nəzəri yanaşmaları nəzərdən keçirməyə çalışsaq. Diskurs Markerlər və onların danışmaq diskursundakı funksiyaları ilə bağlı aparılmış ən görkəmli tədqiqatları araşdırırsak Diskurs markerlər haqqında verilən məlumatlar diskursun mətn və şəxslərarası səviyyələrində necə işlədiyinə dair bilik verir. İşin nəzəri hissəsi , söhbəti axıcı

etməkdə diskurs markerlər və onların funksiyaları ilə tədqiqat işi aparənlər üçün vacibdir. Diskurs markerlərə dair g6rk6mli tədqiqatlar arasında Deborah Schiffrin'in ingilis dilindəki diskurs markerlərin ətraflı təhlili ən əhatəli hesab edilə bilər. "Dilin ünsiyyət üçün nəzərdə tutulduğunu" fərz edən Deborah Schiffrin özünün "Diskurs Markerləri" kitabında, diskurs markerlərin danışıq vahidləri arasında əlaqələr yaratmaqla söhbət diskursunun ardıcılığına necə töhfə verdiyini, xüsusən də eyni elementin söhbətdəki yerindən asılı olaraq necə fərqli funksiyaları yerinə yetirdiyini göstərmək məqsədilə nəzəri bir model hazırlayır. Onun diskurs markerlər haqqında verdiyi ətraflı məlumat – markerlərə və onların fəaliyyət göstərdiyi diskursa sosiolinqvistik yanaşma – diskurs markerlərin davranışını danışıqın beş fərqli səviyyəsində izah edir. Diskurs markerləri "danışıq vahidlərini mötərizəyə alan ardıcıl asılı elementlər" kimi təyin edən Schiffrin, bu xüsusiyyətlərin bir-birindən asılı olduğunu və onlardan heç birinin digərlərinə diqqət yetirmədən başa düşülə bilməyəcəyini vurğulayaraq, diskurs markerlər üçün aşağıdakı xüsusiyyətləri müəyyən edir:

Onlar quruluş yaradırlar.

Onlar mənə ötürürlər.

Onlar hərəkətləri həyata keçirirlər.

Söhbətin çoxqatlı qarşılıqlı əlaqə olduğuna inanan Schiffrin danışıqın beş müstəvisinə aşağıdakı kimi istinad edir: [19.24]

Mübadilə quruluşu : Bu, söhbət mübadiləsinin mexanizmini əks etdirir və iştirakçıların növbələşməsinin nəticələrini və bu növbələşmələrin bir-biri ilə necə əlaqəli olduğunu göstərir.

Fəaliyyət quruluşu : Bu, diskurs daxilində baş verən nitq aktlarının ardıcılığını əks etdirir.

İdeya quruluşu : Bu, diskurs daxilində tapılan ideyalar (təkliflər) arasındakı müəyyən əlaqəni əks etdirir.

İştirak çərçivəsi : Bu, danışanın və dinləyənin bir-biri ilə əlaqə qura biləcəyi müxtəlif yollara aiddir.

Məlumat vəziyyəti : Bu, diskurs gedişində inkişaf etdiyi kimi, biliklərin davam edən təşkili və idarə olunmasını əks etdirir

Bu komponentlərin hər biri digərləri ilə əlaqəlidir və onların hamısı söhbətin axımına töhfə verir. Schiffrin hesab edir ki, ünsiyyətin uğurlu olması üçün bütün bu komponentlər inteqrasiya olunmalıdır və diskurs markerləri ifadəni danışıqın müəyyən müstəvilərində lokallaşdırmaqla diskursun ardıcılığına töhfə verir.

Schiffrin'in təhlili, Filadelfiyadakı yəhudi ailələrlə ləntə aldığı müsahibələr əsasında topladığı məlumatlara söykənirdi. O, öz kitabında ingilis dilindəki 11 diskurs markerlərin, o cümlədən: and (və), but (amma), or (yaxud), so (beləliklə), well (yaxşı), then (onda), now (indi), because (çünki), oh (oh), y'know (bilirsən) və I mean (demək istəyirəm) ətraflı təhlilini təqdim edir. Schiffrinə görə, diskurs

markerlərin əsaslanan ardıcılıq yanaşması “markerlərin birgə qurulmuş diskursdakı rollarını təhlil etmək üçün qarşılıqlı əlaqə və variasiya yanaşmalarını birləşdirir” [20.2015]. O, öz təhlilinə əsaslanaraq iddia edir ki, and və but həm birləşdirici (cohesive), həm də struktur rollara malikdir; struktur rolla, çünki onlar iki və ya daha çox sintaktik vahidi, məsələn, budaq cümlələri, söz birləşmələrini və ya feilləri əlaqələndirir; birləşdirici rolla, çünki bütün qoşulan ifadənin şərhə hər iki qoşmanın birləşməsindən asılıdır. Schiffrin’in fikrincə, because (çünki) “səbəb və nəticə” əlaqəsini, so (beləliklə) isə “ilkin şərt və nəticə” əlaqəsini göstərmək üçün istifadə olunur . O, now (indi) sözünün danışanın diskursda irəliləməsini göstərmək üçün istifadə edildiyini bildirir. O, həmçinin danışmaqda yaxınlaşan dəyişikliyi göstərmək üçün də istifadə olunur. Then (onda) əvvəlki və növbəti danışmaq arasındakı ardıcılıq göstərmək üçün istifadə olunur. Schiffrin oh və well sözlərinə fərqli yanaşır, belə ki, onlar müvafiq olaraq diskurs strukturunun informativ və qarşılıqlı əlaqə səviyyələrində fəaliyyət göstərilir. O, oh-u məlumat idarəetməsi markeri kimi təqdim edir. O, köhnə məlumatın tanınmasını və yeni məlumatın qəbulunu, məlumatın dəyişdirilməsini və yenidən bölüşdürülməsini göstərmək üçün istifadə olunur. O, həmçinin düzəlişlərdə, suallarda, cavablarda və təsdiqlərdə istifadə olunur. Well (yaxşı) izahat və aydınlaşdırma tələbinin göstəricisi olduğu halda, y’know (bilirsən) iki diskurs funksiyasına malikdir: danışanların və dinləyənlərin bölüşdüyü metabilik markeri və ümumiyyətlə məlum olan metabilik markeri. O, həmçinin danışanın dinləyənin müəyyən bir məlumat haqqında bəzi biliklərə malik olduğunu bildiyi vəziyyəti göstərmək üçün də istifadə olunur [19.31]

Ex: O, bəli, y’know (bilirsən) uşaqlar evdə deyil, bayramda deyil, istirahədə yoxdur.

I mean (demək istəyirəm) danışanın danışdığı iki aspektinə yönəlməsini qeyd edir: ideyalar və niyyətlər. O, danışanın əvvəlki ifadənin ideyalarına və niyyətlərinə ediləcək yaxınlaşan dəyişikliyi qeyd etmək üçün istifadə olunur . Schiffrin’in diskurs markerlər haqqında izahı, onların danışmaq vahidlərini əlaqələndirməklə diskurs ardıcılığını saxlamaqda oynadıqları linqvistik və struktur roluna daha çox diqqət yetirir. O, iddia edir ki, “markerlər danışdığı məzmunu vasitəsilə təmin edilən potensial mənələrdən hər hansı bir mənə əlaqəsini seçir və sonra həmin əlaqəni göstərir” . Buna görə də, diskurs markerlərin istifadəsi danışanın ifadədən çıxara biləcəyi potensial şərhələrin sayını azaldır.

Clark və Schaeferin irəli sürdüyü əsaslandırma anlayışı diskurs markerlərinin diskursda funksional rola malik olmasının başqa bir göstəricisidir. Clark və Schaefer diskurs markerlərinin danışanlar qarşılıqlı əlaqədə olduqda baş verən ümumi zəminin (grounding) müəyyənləşdirilməsinə rəhbərlik etdiyini fərz edirlər. Danışanların şifahi qarşılıqlı əlaqəsinin başlanğıcında sahib olduqları ümumi zəmin, danışanların qarşılıqlı bilikləri və fon fərziyyələrinin toplusundan ibarətdir. Danışıqlar davam etdikcə və digər ümumi nöqtələr ötürülən məlumatlardan əlavə olunduqca paylaşılmış bilik artır. Yeni məlumatın alınması və onun paylaşılması bilik sahəsinə

inteqrasiyası eşidən tərəfindən təsdiqlənir və beləliklə, yuxarıda qeyd olunan ümumi zəminə daha çox məlumat əlavə olunur. Buna görə də, Clark və Schaefer əsaslandırmanı belə müəyyən edirlər: bu, eşidənin anlayışı və məlumatın alınmasını danışan tərəfindən tələb olunan siqnallar vasitəsilə təsdiqlədiyi əməkdaşlıq prosesidir. Anlayışın olmaması halında, məlumat yenidən ifadə olunur, təkrar olunur və ya digər başa düşmə yoxlamaları həyata keçirilir. İki müəllifə görə, əsaslandırma, gündəlik söhbətlərdən fərqli olaraq, tapşırığa yönəlmiş dialoqlarda əhəmiyyətli dərəcədə daha nəzərə çarpandır, çünki əvvəlki məlumatın başa düşülməsi, mübadilənin növbəti mərhələlərinə keçmək üçün vacib bir şərt olaraq qəbul edilir. Maria Teresa Taboada adjacency pair-lərin (qarşılıqlı cümlə cütləri) hallarında əsaslandırmanın necə işlədiyinə dair çox maraqlı bir nümunə təqdim edir. Beləliklə, müəllif qeyd edir ki, adjacency pair-də gözlənilməz bir hissə adətən bir diskurs markerindən əvvəl gəlir, bu markerin rolu isə cümlənin danışanların adjacency pair strukturu ilə bağlı sahib olduqları ümumi zəminə uyğun olmadığını siqnal verməkdir. [21.103]. Əsaslandırmada istifadə oluna bilən diskurs markerləri arasında you know, you see və I mean kimi markerlərdən bəhs edilməlidir. Ioana Murar-a görə, you know və you see markerləri danışanlar arasında mövcud olan bilik vəziyyətini və ya yuxarıda müzakirə olunan işıqda ümumi zəminin qiymətləndirilməsini göstərir. Murar əlavə edir ki, hər iki marker danışanların eşidənin ehtiyaclarına yönəldiyini göstərir və eyni zamanda danışanın paylaşılmış bilik səviyyəsini yoxladığını siqnal verir. I mean markerinin mənası da ümumi zəminin müzakirəsi ideyası ilə əlaqəlidir, çünki Murar qeyd edir ki, bu marker ‘bəyanatları yumşaltmaq və anlayışları düzəltmək’ üçün istifadə olunur [15.125]

Diane Blakemore-a görə, diskurs markerləri “diskursda əlaqənin qurulmasında funksiyaları baxımından” təyin olunur. Əlaqə ya uyğunluq, ya da bağlılıq kimi başa düşülə bilər və bu, mətnin müxtəlif səviyyələrindəki əlaqələri göstərir. Blakemore-un tərifinə əsasən, uyğunluq qəbul edən şəxsin alınan məlumat/propozisiyaları mətndəki daha geniş təsvirə inteqrasiya etməsini ifadə edən kognitiv bir anlayışdır. Bununla yanaşı, bağlılıq mətnin müxtəlif vahidləri arasında və həmçinin müxtəlif mətnlər arasında struktur əlaqəni nəzərdə tutur və Schiffrin-in qeyd etdiyi kimi, bağlılıq sözlərdən və cümlələrdən çıxış edən və mətn və diskurs səviyyəsinə çatan semantik nəticə çıxarma prosesindən asılıdır. [3.73]. Bir çox müəllifə görə, diskurs markerləri həm bağlılıq qurucusu kimi funksiyaları yerinə yetirə bilər, həm də pragmatik mənaya sahib olduqları üçün mətn və diskurs uyğunluğunu təmin edə bilərlər. Məsələn, Deborah Schiffrin diskurs markerlərinin uyğunluğa verdiyi töhfəni belə təyin edir: “diskurs markerləri ifadələr üçün kontekstual koordinatları təmin edir: onlar ifadəni ifadələrin istehsal edildiyi və şərh olunacağı yerli kontekstlərə indeksləyirlər” [4.18]. Bir neçə müəllif diskurs markerlərinin funksiyalarının təhlilini aparmağa çalışmış və əsas funksiyalar dəstini

kəşf etmişdir ki, əlbəttə, buna digər kontekstə bağlı funksiyalar əlavə oluna bilər. Aşağıdakı siyahı ümumi funksiyalardan xüsusi funksiyalara doğru gedir.

Diskurs markerləri diskursda bağlılıq və uyğunluq əlaqələrinə töhfə verir və ya onları vurğulayır. Birləşdiricilər kimi digər bağlılıq qurucularından fərqli olaraq, diskurs markerləri danışanın seçimindən asılıdır. Birləşdiricilərin demək olar ki, avtomatik seçimini müəyyən edən daxili mənası vardır, xüsusən də yerli danışanlar tərəfindən. Lakin, bir diskurs markerinin bir sıra funksiyaları yerinə yetirə bildiyi məlumdursa, bu, danışanın mənanı necə qurmaq istəməsindən asılı olur. Başqa sözlə, bu, arzu olunan pragmatik mənanı ifadə edə biləcək ən uyğun işarənin seçilməsindən ibarətdir.

Diskurs markerləri, mətndə və ya danışığın mövzusunda iştirak edən (field), iştirakçılar arasındakı sosial məsafəni (güç və həmrəylik – tenor) və mətni ifadə edən vasitəni (danışığı və yazı – mode) nəzərə alaraq istifadə olunur. Ümumiyyətlə (sosial uyğunlaşma problemləri, psixi xəstəliklər və s. Halları istisna olmaqla), diskurs markerləri yuxarıda qeyd olunan üç dəyişkənə uyğun istifadə olunur və bu da onların diskursda və kontekstdə uyğunluğunu məhdudlaşdırır.

Markerlər eşidənin təfsir prosesini istənilən mənaya yönləndirir. Bu funksiya danışanın diskurs markerləri vasitəsilə eşidənə mesajın düzgün başa düşülməsi üçün izləniləcək düzgün nəticə yolunu göstərməsini əhatə edir.

Onlar interaktiv və ya ifadəli funksiyaya malikdir, bu isə markerlərin nəzakət, üz qoruma və ya üzə təhdid kimi istifadə edilməsi, növbə alma ilə bağlı funksiyalar, danışanların töhfələrində emosional iştirakının göstərilməsi kimi aspektləri əhatə edir.

Diskurs markerləri deixis və ya indeks funksiyasına malikdir ki, bu da eşidənin əvvəlki və gələcək diskurs arasında qurulacaq əlaqəni görməsini təmin edir.

Diskurs markerləri uyğunluqla bağlı məhdudluyət kimi çıxış edir. Burada Halliday-in sahə (field), tenor və mode dəyişkənlərinə bağlı diskurs və kontekst uyğunluğundan bəhs etmək olar [10.103]

Onlar diskurs idarəçiliyinin funksional elementləri kimi çıxış edir, yəni diskursu başlatmaq (məs. Now, now then, so, indeed), sərhəd və ya keçidi göstərmək, doldurucu kimi istifadə olunmaq (məs. Em, well, like), gecikdirmə taktikası tətbiq etmək, danışıda yer tutmaq və ya tələb etmək (məs. And, coz-because), diqqəti cəlb etmək (məs. Look), istiqaməti dəyişdirmək (məs. Well), ifadəni yenidən formalaşdırmaq (məs. In other words, I mean, actually) və yekunlaşdırmaq (məs. To sum up).

Diskurs markerləri danışanlar arasında paylaşılan bilik və ya ümumi məlumatı ifadə etmək üçün istifadə olunur. Bu funksiya, yəni “grounding”, eşidənin məlumatı başa düşdüyünü daim yoxlamaq (məs. You see, got it) və ya verilən propozisiyanın ümumi bilik olduğunu göstərmək (məs. You know, indeed) vasitəsilə digər diqqətlikləri nümayiş etdirməyə imkan verir.

Diskurs markerləri cavab olaraq eşidənin diqqətini və iştirakını göstərmək üçün istifadə olunur, bu funksiya isə okay, right, I see, all right kimi markerlərlə yerinə yetirilə bilər. Minimal cavablar, məsələn, mhm də bu kateqoriyaya daxildir.

Dil funksional istifadə olunduqda, diskurs markerləri diskursun uyğunluğu və bağlılığına töhfə verən vacib funksional elementləri təşkil edir, dilin interpersonal və ifadəli istifadəsində mühüm rol oynayır və dilin sosial və mədəni kontekstində institusionallaşdırılmış istifadəyə uyğunluğunu göstərir. Bəzi diskurs markerlərini xarakterizə edən semantik mənanın olmaması, pragmatik mənanın açıq-aşkar mövcudluğu ilə kompensasiya olunur; bu mənası isə dil istifadəsinin dinamizminə tam uyğun olaraq daim dəyişir.

References

1. Ariel, Mira. "Discourse Markers and Form-function Correlations Strategies" *Discourse Markers*. Eds. Jucker, Andreas and Ziv, Yael. Philadelphia: John Benjamins, 1998. Pp. 223-259.
2. Bates, Elizabeth, MacWhinney, B. "The Acquisition of Grammar" *Functionalism in Linguistics* Eds. René Dirven and Fried, V. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1987. Pp. 209-264.
3. Blakemore, Diane. "Discourse Markers" *The Handbook of Pragmatics* Eds. Laurence R. Horn and Gregory Ward. Oxford&Malden: Blackwell Publishing, 2006. Pp. 221-240.
4. Cheshire, Jenny. "Discourse variation, grammaticalisation and stuff like that" *Journal of Sociolinguistics* 11/2, 2007: 155-193, Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
5. Chesterman, Andrew. *Contrastive Functional Analysis*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1998.
5. Daneš, Fratišek. "On Prague School functionalism in linguistics" *Functionalism in Linguistics*. Eds. René Dirven and Fried, V. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1987. Pp. 3-38.
6. Dik, Simon, C. "Some principles of functional grammar" *Functionalism in Linguistics*. Eds. René Dirven and Fried, V. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1987. Pp. 81-100.
7. Downing, Angela. "The English Pragmatic Marker surely and its Functional Counterparts in Spanish" *Pragmatic Markers in Contrast*. Eds. Aijmer, Karin and Simon Vandenberg, A.M. Oxford: Elsevier, 2006. Pp. 39-58.
8. Eggins, Suzanne. *An Introduction to Systemic Functional Linguistics*. Second Edition, New York/London: Continuum, 2004.

9. Fischer, Kerstin. "Frames, constructions and invariant meanings: the functional polysemy of discourse particles" *Approaches to discourse particles*. Ed. Fischer, Kerstin. Oxford: Elsevier, 2006. Pp. 427-448.
10. Halliday, M.A.K. *An Introduction to Functional Grammar*. Second Edition, London & New York: Arnold, 1994.
11. Kehler, Andrew. "Discourse Coherence" *The Handbook of Pragmatics* Eds. Horn, Laurence and Ward, G. Oxford & Malden: Blackwell Publishing, 2006. Pp. 241-265.
12. Kehler, Andrew. "Discourse Coherence" *The Handbook of Pragmatics* Eds. Horn, Laurence and Ward, G. Oxford & Malden: Blackwell Publishing, 2006. Pp. 241-265.
13. Lock, Graham. *Functional English Grammar. An Introduction for Second Language Teachers*. Cambridge: CUP,
14. Müller, Simone. *Discourse Markers in Native and Non-native English Discourse*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins B.V., 2005.
15. Murar, Ioana. "The Functionality of Discourse Markers in Conversational Text" *Annals of the University of Craiova, Series Philology, English, Year IX, NO.1, 2008*, Craiova: Editura Universitaria Craiova, 2008. Pp. 125-139.
16. Nosek, Jiří. "Constitutive, Informative and Transformative Models in Modern English Texts and Sentences" *Functionalism in Linguistics* Eds. Dirven, René and Fried, V. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1987. Pp. 157-168.
17. Nuyts, Jan. *Aspects of a Cognitive Pragmatic Theory of Language. On Cognition, Functionalism and Grammar*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1992.
18. Redeker, Gisela. "Discourse markers as attentional cues at discourse transitions" *Approaches to discourse particles*. Ed. Fischer, Kerstin. Oxford: Elsevier, 2006. Pp. 339-348.
19. Schiffrin, Deborah. *Discourse Markers*. Cambridge: CUP, 1987.
20. Schiffrin, Deborah. "Discourse marker research and theory: revisiting and" *Approaches to discourse particles*. Ed. Fischer, Kerstin. Oxford: Elsevier, 2006. Pp. 315-338.
21. Taboada, Maria Teresa. *Building Coherence and Cohesion: Task-oriented Dialogue in English and Spanish*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins B.V., 2004.
22. Trillo Romero, J. "Discourse Markers" *Concise Encyclopaedia of Pragmatics*. Second Edition Ed. Mey, Jacob. London: Elsevier, 2009. Pp. 191-194.

Шамсинур Вейсал Асланова
Функции дискурсивных маркеров в современной лингвистике

Резюме

К основным характеристикам дискурсивных маркеров относятся наличие словоформы, морфологическая простота и инвариантность. С функциональной точки зрения маркеры дискурса предоставляют инструкции по пониманию языковой деятельности, а также облегчают управление знаниями и потоком информации. Когда язык используется функционально, маркеры дискурса объединяют функциональные элементы, которые поддерживают цельность дискурса. Короче говоря, они выступают в качестве функциональных элементов управления дискурсом и создают переход к следующей идее.

Shamsinur Veysal Aslanova

FUNKTIONEN VON DISMARKERN IN DER MODERN LINGUISTIK. ZUSAMMENFASSUNG

Zu den Hauptmerkmalen von Diskursmarkern gehören Eine Wortform, morphologische Einfachheit und invarianz. Aus funktionaler Sicht liefern Diskursmarker Verstärkungsanweisungen für sprachliche Aktivitäten und erleichtern gleichzeitig Wissensmanagement und Informationsfluss. Bei funktionalem Sprachgebrauch kombinieren Diskursmarker funktionale Elemente, die die Integrität des Diskurses aufrechterhalten. Kurz gesagt, fungieren sie also funktionale Elemente der Diskurssteuerung und schaffen einen Übergang zur nächsten Idee.

Rəyçi: fil.f.d., dosent Aygün Abdullayeva